

זו"ח העון בישראל
מה ההצדקה?

הגמרא עוסקת בהגדרות לחם העוני. אחת המשמעויות של לחם זה, המצה, היא שמדובר באוכל של עניים, אוכל דל ופשוט שעשוי בדיוק ממה שצריך וממה שיש. בליל הסדר נוצר שילוב בין הסבה והתנהגות של בני חורין נכבדים לבין מרירות ואכילה של עניים.

האם יש בכך סתירה? מה בכלל ענין? המשנה אומרת "איזהו עשיר- השמח בחלקו". משמע, עני הוא אדם שלא מצליח להסתפק במה שיש, שרוצה את מה שאין לו, שמדגיש את החסר, המרור. בליל הסדר, יש מצווה לאכול את המצה בהסבה, בשמחה. אנחנו מדגישים שבפן החומרי אנחנו יכולים להסתפק רק במה שבאמת צריך- קמח ומים, והשמחה האמיתית שלנו נובעת מהמצב בו אנו נתונים - מצב של חירות פיזית ומחשבתית.

עם זאת, אי אפשר להתעלם מכך שישנם אנשים שעל אף שמחת החיים שלהם חסרים להם גם הדברים הטכניים הבסיסיים בחיים ועלינו כחברה מוטלת האחריות לדאוג להם, העניים. בישראל, מוגדרת כענייה משפחה שהכנסתה מתחת ל-50% מההכנסה הפנויה החצינית למשפחה באוכלוסייה. משמע, עני מוגדר באופן יחסי לשאר האוכלוסייה.

האם לדעתכם עוני הוא אכן עניין יחסי? כיצד הייתם אתם מגדירים עני?
וגם, איפה עובר הגבול בין להיות שמחים בחלקם לבין לשאוף גבוה?

היכוח של
ר' עקיבא אמשיק
על יאניל!

ת"ר יכול יוצא אדם ידי חובתו בעצמו
שני בירושלים ת"ל (דברים טז, ג) לחם
עוני עה שנאכל באנינות יצא זה
שאינו נאכל באנינות אלא בשמחה
דברי ר' יוסי הגלילי ר' עקיבא אומר
מצות מצות ריבה אם כן עה ת"ל לחם
עוני פרט לעיסה שנילושה בין ושמן
ודבש עאי טעמא דר' עקיבא מי כתיב
לחם עוני עני כתיב ור' יוסי הגלילי מי
קרינן עני עוני קרינן ור' עקיבא האי
דקרינן ביה עוני כדשמואל דאמר
שמואל לחם עוני לחם שיעונין עליו
דברים הרבה וסבר ר"ע עיסה
שנילושה בין ושמן ודבש לא והתניא
אין לישן עיסה בפסח בין ושמן ודבש
ואם ליש רבן גמליאל אומר תשרף פיד
וחכמים אומרים יאכל ואמר רבי עקיבא
שבתו היתה אצל רבי אליעזר ורבי
יהושע ולשתי להם עיסה בין ושמן
ודבש ולא אפרו לי דבר ואף על פי
שאין לישן עקטפין בו אתאן לתנא
קמא וחכמים אומרים את שלשין בו
עקטפין בו ואת שאין לישן בו אין
עקטפין בו ושון שאין לישן את
העיסה בפושירין לא קשיא הא ביום
טוב ראשון הא ביום טוב שני כדאמר
להו ר' יהושע לבניה יומא קמא לא
תלושו לי בחלבא עכאן ואילך לוישו לי
בחלבא והתניא אין לישן את העיסה
בחלב ואם ליש כל הפת אסורה עפני
הרגל עבירה אלא הכי קאמר יומא
קמא לא תלושו לי בדובשא עכאן
ואילך לוישו לי בדובשא ואיבעית
אימא לעולם בחלבא כדאמר רבינא
בעין תורא שרי הכא נמי בעין תורא:

שואלת הגמרא: יכול אדם לצאת ידי חובת אכילת מצה במעשר שני בירושלים? עונה הגמרא בשם ר' יוסי הגלילי: לא, מכיוון שהמצה מכונה "לחם עוני", שניתן לקרוא "לחם עוני" - שנאכל במצב אנינות (שאדם עדיין לא קבר את מתו), מצב של עצב. מה שמבטל את האפשרות לאכילת מעשר שני שצריך להיאכל בשמחה. חולק עליו ר' עקיבא: המילה "מצות" מוזכרת מספר פעמים בתורה מה שבא להוסיף גם את האפשרות לאכילה כמעשר שני.

אז מה כן משמעות המילים "לחם עוני"? עונה ר' עקיבא: להוציא עיסה (המיועדת למצה) שנילושה בין, שמן ודבש, מכיוון שבתורה כתוב "לחם עני" - מלשון עניות, ללא מותרות של תוספות.

עונה ר' יוסי הגלילי לר' עקיבא: אמנם כתוב "לחם עני" אך קוראים זאת "עוני" ולכן ניתן לדרוש זאת כ"עוני", כ"ל". מקשה הגמרא על ר' יוסי הגלילי: "לחם עוני", לפי שמואל, מייצג לחם שעונים עליו דברים הרבה (ולא אנינות).

הגמרא עוברת לדון בדעתו של ר' עקיבא, בנוגע ללישת עיסה עם תוספות - שעשויות להוסיף לחמץ, ומביאה ברייתא עם מספר דעות:

תנא קמא: מלכתחילה אין ללוש עיסת מצה עם תוספות. בדיעבד, אם לש כך -

רבן גמליאל: לשרוף את העיסה מייד. חכמים: ניתן לאוכלה מכיוון שניתן לשמור שלא תחמץ.

ר' עקיבא: מספר ששבת אצל רבותיו בפסח, לש אצלם עיסת מצות בין שמן ודבש והם לא אמרו לו דבר. (סתירה לדברי הקודמים שאסור!)

מסקמת הבריייתא: על אף שהלישה אסורה מלכתחילה, ניתן לקטף בה- למרוח את התוספת על העיסה לאחר לישתה, מה שמתאים לדעת תנא קמא. חכמים מספקים שכל מה שאין לשים איתו (כגון דבש) גם אין מקטפין איתו. ושכולם מסכימים שאין לשים במים פושרים.

הגמרא מציעה פיתרון לסתירה בין דברי ר' עקיבא: האיסור על לישת תוספות הוא ביו"ט ראשון, בו החובה היא על "לחם עוני", וההיתר הוא עבור שאר הימים.

דעה זו היא כמו דעתו של ר' יהושע שאמר לבניו ללוש לו מצות בחלב רק אחרי יו"ט ראשון.

מקשה הגמרא מבריייתא: עיסה שנילושה בחלב אסורה תמיד שמא יעררב את הפת עם בשר מתוך הרגל, ואין ביקש זאת ר' יהושע?

משיבה הגמרא: ר' יהושע בסיפור ביקש דבש ולא חלב. ויש אומרים שחלב, אבל שהעיסה הייתה קטנה כ"עין שור" ולכן מותרת בחלב.

הצאה לפני היהדות -
למי צריך לצאק? ועל כמה?

